

Pensioenverevening in geval van koude uitsluiting vóór invoering van de WVPS

Hof Amsterdam 19-12-1996, 92/96, m.nt. W. P. M. Thijssen

Instantie	Hof Amsterdam
Datum	19 december 1996
Zaaknummer	92/96
Noot	W. P. M. Thijssen
Vakgebied(en)	Verzekeringsrecht / Pensioenrecht

Essentie

Pensioenverevening in geval van koude uitsluiting vóór invoering van de WVPS

Samenvatting

Pensioenverevening bij koude uitsluiting vóór invoering van de WVPS niet in strijd met de redelijkheid en billijkheid en geen inbreuk op eigendomsrecht.

Uitspraak

VONNIS

In de zaak van:

Jochem van der Sloot, wonende te Blaricum, de man,
procureur: mr. R.J.A.M. Strater,
tegen

Andrée Don, wonende te Blaricum, de vrouw, procureur: Ch.M. de Ruiter.

1. Het geding in hoger beroep

1.1. De man is in hoger beroep gekomen van een beschikking van 6 december 1995 van de rechtbank te Amsterdam, nummer 95 2417 F. (Dit vonnis is gepubliceerd in PJ 1996/11 (red.)).

1.2. De vrouw heeft een verweerschrift ingediend.

1.3. De zaak is behandeld op 29 mei 1996 door de daartoe aangewezen raadsheer-commissaris. De

behandeling is voortgezet 2 oktober 1996.

2. Het geschil in hoger beroep en de feiten en omstandigheden

2.1. Partijen zijn op 28 april 1972 gehuwd. De man was toen 41 en de vrouw 27 jaar oud. Een zoon van 15 en een dochter van 17 woonden toen bij de man. Partijen zijn blijkens akte van 27 april 1972 onder huwelijkse voorwaarden gehuwd buiten elke gemeenschap van goederen.

Bij de beschikking waarvan beroep is de echtscheiding tussen partijen uitgesproken.

De artikelen 1 tot en met 3 van de huwelijkse voorwaarden luiden — voorzover van belang — als volgt: 'Artikel 1.

De echtgenoten zijn gehuwd buiten elke gemeenschap van goederen. Artikel 2.

1. Bestaat tussen de echtgenoten een geschil aan wie van hen beiden enig goed toebehoort en kan geen van beiden zijn recht op dit goed bewijzen, dan geldt het vermoeden, dat het goed aan ieder van de echtgenoten voor de helft toebehoort.

(...)

Artikel 3.

De kosten der huishouding en van het onderhoud en de opvoeding van de kinderen, die uit het huwelijk der comparanten mochten worden geboren of die met beider toestemming in het gezin worden opgenomen, zullen door de comparanten tezamen worden gedragen, met dien verstande dat de man verplicht is maandelijks de helft van zijn netto salaris of wanneer hij geen salaris geniet, de helft van zijn netto-inkomen ter beschikking van de vrouw te stellen, ten behoeve van de gewone gang van de huishouding.'

2.2. In geschil is de toewijzing bij de beschikking waarvan beroep van het verzoek van de vrouw de echtscheiding tussen partijen uit te spreken, alsmede te bepalen dat partijen zullen overgaan tot verevening van de pensioenen conform de Wet Verevening Pensioenrechten bij Echtscheiding (hierna ook: WVP).

De man verzoekt de beschikking waarvan beroep te vernietigen en — bij beschikking uitvoerbaar bij voorraad — te bepalen dat de WVP bij scheiding niet van toepassing is, althans dat de vrouw geen recht heeft op pensioenverevening, met veroordeling van de vrouw in de kosten van de procedure.

De vrouw verzoekt de beschikking waarvan beroep te bekrachtigen.

2.3. Ten aanzien van *de man* is het volgende gebleken. Hij is geboren op 28 oktober 1930.

Sinds 1 november 1988 ontvangt hij een pensioen van tenminste rond f 160 000 per jaar. Sinds november 1995 ontvangt hij een AOW-pensioen.

2.4. Ten aanzien van *de vrouw* is het volgende gebleken. Zij is geboren op 22 februari 1945. Zij is alleenstaand.

Zij is grootaandeelhouder en directeur van een besloten vennootschap Symcompany BV. Zij is de enige werknemer. Haar belastbaar loon bedroeg blijkens de jaarloonopgave over 1995 rond f 94 171. Vanaf 1 mei 1996 zou, in verband met een teruglopende omzet, haar salaris verlaagd zijn van f 85 200 naar f 35 000 per jaar.

Voorts is zij werkzaam in de vof Siem Huiger Apotheek. Haar belastbaar loon bedroeg blijkens de jaarloonopgave over 1995 rond f15 237. Zij heeft een vermogen van, naar zij stelt, rond f67 658.

In verband met de (aflossingsvrije) hypotheek gevestigd op de door haar bewoonde woning betaalt zij rond f 1896 per maand aan rente. Zij heeft de gebruikelijke andere eigenaars- en woonlasten.

3. Beoordeling van het hoger beroep

3.1. In hoger beroep heeft de man alsnog een beroep gedaan op het zogenaamde pensioenver-weer als

bedoeld in artikel 1:153 lid 1 BW. De man heeft daartoe onder meer aangevoerd dat indien de echtscheiding tussen partijen wordt uitgesproken ten behoeve van hem geen nabestaandenpensioen meer wordt opgebouwd bij het pensioenfonds van de vrouw. Het bij het in stand blijven van het huwelijk alsdan bestaand vooruitzicht van de man op verdere opbouw van zijn weduwnaarspensioen zou dan verloren gaan. De man stelt dat hij daardoor, indien de vrouw eerder overlijdt dan hijzelf, minder nabestaandenpensioen zal ontvangen. Voorts heeft de man gesteld dat er voor het overige geen andere voorziening ten behoeve van hem is getroffen bij overlijden van de vrouw. De vrouw heeft dit verweer gemotiveerd betwist.

3.2. Het beroep van de man op artikel 1:153 lid 1 BW wordt verworpen. De vrouw heeft in haar verweerschrift aangevoerd dat het door haar ten tijde van het huwelijk van partijen opgebouwde weduwnaarspensioen als gevolg van de echtscheiding niet zal worden gewijzigd. Nu de man het voorgaande niet heeft bestreden en dus aanspraak kan maken op het hem toekomende weduwnaarspensioen en hij bovendien heeft gesteld dat er geen andere voorzieningen ten behoeve van hem zijn getroffen bij overlijden van de vrouw (zoals bijvoorbeeld lijfrenten of levensverzekeringen met de man als begunstigde), wordt er van uitgegaan dat de ontbinding van het huwelijk niet tot gevolg zal hebben dat een thans bestaand vooruitzicht op weduwnaarspensioen voor de man verloren zal gaan of in ernstige mate zal verminderen. Het feit dat de vrouw in het geval de echtscheiding wordt toegewezen niet langer weduwnaarspensioen ten behoeve van de man opbouwt, doet aan het voorgaande niet af. Voorts doet aan het voorgaande niet af dat de vrouw, in het geval de echtscheiding wordt toegewezen, niet meer — overeenkomstig artikel 3 van de huwelijkse voorwaarden — de helft van de kosten van de huishouding zal dragen, noch het feit dat de man wellicht een deel van zijn pensioen zal moeten afstaan aan de vrouw.

3.3. De man heeft betoogd dat de WVP niet van toepassing is, omdat partijen bij het opmaken van de huwelijkse voorwaarden expliciet hebben beoogd eventuele rechten van de vrouw op het pensioen van de man uit te sluiten. Hij voert hiertoe onder meer aan dat de — inmiddels overleden — notaris van partijen, hun destijds heeft medegedeeld dat door te huwen onder koude uitsluiting de pensioenrechten niet zouden hoeven te worden verdeeld. Voorts heeft de man betoogd dat de toepassing van de WVP is uitgesloten, nu partijen — zoals expliciet blijkt uit de huwelijkse voorwaarden — niet wilden dat goederen c.q. vermogen van de een aan de ander zouden gaan behoren, er tussen hen geen financiële afhankelijkheid bestaat en bovendien geen verzorgingsbehoefte onderling. De vrouw heeft de stellingen van de man gemotiveerd betwist.

3.4. Dit betoog van de man wordt eveneens verworpen. Vooropgesteld dient te worden dat ingevolge het bepaalde in artikel 11 WVP verevening van pensioenrechten als bedoeld in de WVP plaatsvindt, indien de echtgenoten bij huwelijkse voorwaarden gemaakt voor de inwerkingtreding van de WVP algehele gemeenschap van goederen tussen hen hebben uitgesloten (of beperkt), tenzij de echtgenoten bij huwelijkse voorwaarden of bij een geschrift gesloten overeenkomst met het oog op de echtscheiding (echtscheidingsconvenant) *uitdrukkelijk* anders hebben bepaald.

3.5. De rechtbank heeft in het onderhavige geval terecht geoordeeld dat niet aannemelijk is geworden dat partijen, nu zij voor het Boon/Van Loon-arrest van de Hoge Raad 27 november 1981, NJ 1982, 503 'koude uitsluiting' zijn overeengekomen, daarmee hebben beoogd ook pensioenverrekening danwel pensioenverevening uitdrukkelijk uit te sluiten, aangezien vóór bedoelde uitspraak, dus ook op het moment van het overeenkomen van de huwelijkse voorwaarden pensioenrechten niet als een tot de huwelijksgoederengemeenschap behorend vermogensbestanddeel werden beschouwd, maar als een aan de persoon van de pensioengerechtigde verknocht recht. Nu partijen niet uitdrukkelijk bij huwelijkse voorwaarden noch bij echtscheidingsconvenant een regeling omtrent de pensioenrechten hebben

opgenomen is in het onderhavige geval de WVP van toepassing. Hierbij wordt nog opgemerkt dat de man — tegenover de gemotiveerde betwisting door de vrouw — onvoldoende aannemelijk heeft gemaakt dat de notaris bij het opmaken van de huwelijkse voorwaarden expliciet heeft gesproken over pensioenverrekening.

3.6. Voorts heeft de man aangevoerd dat in het onderhavige geval aan de wettelijke regeling van de WVP geen uitvoering mag worden gegeven, omdat dit in strijd zou zijn met de redelijkheid en billijkheid. Hij voert in dit verband — zakelijk weergegeven — onder meer aan dat: a. tussen partijen huwelijkse voorwaarden zijn opgemaakt met als doel vermogensvermen ging uit te sluiten;

b. de vrouw geen (financiële) bescherming behoeft;

c. de vrouw niet of nauwelijks heeft bijgedragen aan de zorg voor de kinderen van de man, zodat de door de man opgebouwde pensioenrechten niet worden geacht te zijn opgebouwd door partijen tezamen;

d. de vrouw bovendien zelf pensioen heeft kunnen opbouwen;

e. de man vanaf 1 november 1988 pensioen ontvangt en niet meer in de mogelijkheid verkeert om een verplichting tot pensioenverdeling te compenseren door verdere pensioenopbouw, zodat hij in financiële moeilijkheden zal geraken;

f. de vrouw nog niet de leeftijd heeft bereikt waarop het in Nederland maatschappelijk aanvaardbaar wordt gevonden dat mensen een ouderdomspensioen gaan ontvangen, en

g. de pensioenregeling van de man naast het ouderdomspensioen ook een weduwenpensioen ten behoeve van de vrouw verzekert.

3.7. De vrouw heeft daartegenover aangevoerd dat pensioenrechten niet op enigerlei wijze in de huwelijksgoederengemeenschap vallen en verevening derhalve niet tot vermogensvermenging kan leiden, dat zij, gelet op haar financiële behoefte, wel degelijk behoefte aan pensioen heeft, dat zij een te verwaarlozen pensioenregeling heeft te zijner tijd zal zij rond f2170 per jaar ontvangen, dat de man naast zijn pensioeninkomen nog andere inkomsten heeft, vermogend is en tenslotte dat partijen ten tijde van het huwelijk in grote welstand hebben geleefd.

3.8. Het betoog van de man gaat niet op. Hetgeen de man tegenover de gemotiveerde betwisting van de vrouw heeft aangevoerd wordt onder de gegeven omstandigheden als onder 2 vermeld onvoldoende geacht om pensioenverevening tussen partijen op grond van redelijkheid en billijkheid te kunnen uitsluiten, met name nu over de gevolgen van een pensioenverevening tussen partijen voor hun afzonderlijke financiële situatie geen concrete feiten zijn gesteld of gebleken. Aldus kan niet worden vastgesteld dat die gevolgen in het licht van de gegeven omstandigheden zodanig onaanvaardbaar zijn dat toepassing van de WVP in strijd met de redelijkheid en billijkheid zou zijn. Het enkele feit dat het inkomen van de vrouw na pensioenverevening wellicht hoger zou zijn dan het resterende pensioeninkomen van de man brengt op zichzelf niet mee dat pensioenverevening in strijd moet worden geacht met de redelijkheid en billijkheid.

3.9. De man heeft tijdens de eerste behandeling ter terechtzitting in hoger beroep op 29 mei 1996 zijn appelschrift nader aangevuld, in die zin dat hij heeft betoogd dat de WVP op grond van het bepaalde in artikel 1 eerste Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) buiten toepassing dient te blijven. Hij voert in dit verband aan dat zijn pensioenaanspraak een eigendomsrecht in de zin van artikel 1 Eerste Protocol EVRM is en dat de omvang van dat eigendomsrecht het tot uitkering komende pensioen is. Volgens de man blijkt uit het bepaalde in artikel 1 Eerste Protocol EVRM dat inbreuk op dit eigendomsrecht niet gerechtvaardigd is. Voor zover er al sprake mocht zijn van een gerechtvaardigde inbreuk, zou in het onderhavige geval niet aan de eisen van proportionaliteit zijn voldaan. Voorts heeft de man betoogd dat indien de WVP toch

wordt toegepast, een schadeloosstelling van de man tegenover de gemeente onteigening dient te staan.

3.10. De vrouw heeft daarop primair gesteld dat zij het in strijd met de beginselen van een behoorlijke procesorde acht dat de man tijdens de mondelinge behandeling in hoger beroep een nieuwe brief aanvoert. Nu de vrouw zich uitdrukkelijk tegen een behandeling van de onder 3.9 verwoorde nadere grief van de man verzet, meent zij dat er geen acht dient te worden geslagen op dit betoog van de man. De raadsman van de vrouw heeft evenwel bij de mondelinge behandeling van 29 mei 1996 om een aanhouding verzocht en gekregen teneinde op de nieuwe grief te reageren. Onder die omstandigheden kan niet meer worden gesproken van strijd met de beginselen van een behoorlijke procesorde. Subsidiair heeft zij gesteld dat zij geen ongeoorloofde inbreuk op het eigendomsrecht van de man maakt door zich op de WVP te beroepen.

3.11. Het in 3.9 weergegeven betoog van de man gaat niet op. Ook als er van uitgegaan wordt dat de stelling van de man dat een pensioenaanspraak kan worden aangemerkt als een eigendomsrecht in de zin van artikel 1 Eerste Protocol EVRM juist is, en toepassing van de WVP inbreuk maakt op dat eigendomsrecht, is deze inbreuk gerechtvaardigd, aangezien de WVP gezien moet worden in de samenhang van het complex van wettelijke regelingen met betrekking tot de gevolgen van een echtscheiding waarbij bepaalde vormen van 'toedeling' van rechten als de onderhavige onvermijdelijk zijn om tot de noodzakelijke financiële ontvlechting van partijen te geraken.

3.12. Het door de man tijdens de behandeling ter terechtzitting in hoger beroep op 2 oktober 1996 aangeboden bewijs, dient als te vaag en niet concreet te worden gepasseerd.

3.13. Op grond van de feiten en omstandigheden die hiervoor zijn vermeld en van hetgeen hiervoor is overwogen, is de WVP in het onderhavige geval van toepassing, zodat partijen zullen overgaan tot verevening van de pensioenen overeenkomstig de WVP.

3.14. Nu partijen gewezen echtelieden zijn zullen de proceskosten op de gebruikelijke wijze worden gecompenseerd.

3.15. Dit leidt tot de volgende beslissing.

4. Beslissing

Het hof:

bekrachtigt de beschikking waarvan beroep;

compenseert de kosten van het hoger beroep aldus, dat iedere partij de eigen kosten draagt.

Noot

Auteur: W. P. M. Thijssen

1. Het hof oordeelde in dit arrest dat:

- géén pensioenverweer kan worden gevoerd wanneer op basis van art. 8a PSW of art. 9 van de Regelen verzekeringsovereenkomsten PSW een bijzonder nabestaandenpensioen is afgesplitst;
- met 'koude uitsluiting' in 1972 niet kan zijn beoogd pensioenverrekening volgens het Boon/Van Loon-arrest van de Hoge Raad van 27 november 1981 en/of pensioenverevening volgens de op 1 mei 1995 in werking getreden WVPS uit te sluiten;
- pensioenverevening ondanks koude uitsluiting niet in strijd is met de redelijkheid en billijkheid;
- pensioenverevening geen inbreuk op het eigendomsrecht op pensioenaanspraken van de

vereveningsplichtige maakt;

— het aanvoeren van een nieuwe grief bij de mondelinge behandeling in appèl niet in strijd is met de beginselen van een goede procesorde, wanneer de wederpartij zich tegen de nieuwe grief verzet en in het verlengde daarvan aanhouding verzoekt en verkrijgt om zich tegen de nieuwe grief te verweren.

2. Het arrest ligt geheel in de lijn van eerdere jurisprudentie waaruit blijkt dat 'oude' huwelijksvoorwaarden géén uitsluiting van pensioenverevening kunnen meebrengen. Ik wijs op (verkort aangehaald) PJ 1996/11 en PJ 1996/64. Interessant is of 'oude' huwelijksvoorwaarden waarin op grond van een toevallige woordkeus 'pensioenverevening' is uitgesloten, toepassing van de WVPS uitsluiten. Ik meen dat dit niet het geval is. Op basis van huwelijksvoorwaarden of een convenant gedateerd vóór 1 mei 1995 kan pensioenverevening naar mijn mening slechts rechtsgeldig worden uitgesloten wanneer beide partijen van de op handen zijnde invoering van de WVPS en de inhoud van die wet op de hoogte waren en voorts hebben beoogd af te zien van de rechten die de WVPS zou geven.

3. Overweging 3.8 van het hof biedt ruimte aan de rechter om pensioenverevening op grond van de redelijkheid en billijkheid uit te sluiten. Wanneer anders dan in het door het hof berechte geval de gevolgen van pensioenverevening voor de afzonderlijke financiële situatie van partijen 'onredelijk' zouden zijn, zou de rechter pensioenverevening op grond van de redelijkheid en billijkheid achterwege kunnen laten. Dit arrest zet de deur op een kier om ondanks het ontbreken van een algemene hardheidsclausule in de WVPS, pensioenverevening op grond van de redelijkheid en billijkheid achterwege te laten. De vraag rijst of de rechter op grond van de redelijkheid en billijkheid ook 'buitenwettelijke' wijzen van pensioenverevening kan opleggen. Dit zou pensioenuitvoerders ongetwijfeld niet goed uitkomen. De implementatie van de WVPS in geautomatiseerde systemen heeft veel inspanning gevergd. Het administreren van vreemde eenden in deze geautomatiseerde bijt zou de pensioenuitvoerders wel eens veel extra werk en kosten kunnen opleveren.

W.P.M. Thijssen